

HELSINGIN HOVIOIKEUS
Salmisaarenranta 7 I
PL 132
00181 Helsinki

Puhelin 029 56 40789, Fax 029 56 40512 kirjaamo
Sähköpostiosoite helsinki.ho@oikeus.fi

14.4.2022

Oikeusministeriölle

Asia: Hovioikeuden lausunto

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö dnro VN/9791/2020,
työryhmän mietintö rikosprosessin tehostamisesta

Hovioikeus esittää pyydettyinä lausuntona viitteessä mainitusta asiasta seuraavan.

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

Hovioikeus puoltaa ehdotettuja muutoksia tietyin varauksin. Kiireellisyys koskisi käytännön tasolla lähes kaikkia muita kuin lapsen omaisuuteen kohdistuvia rikoksia. Kiireellisyttä voidaan erityisesti puoltaa silloin, kun kysymyksessä on lapsen henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos taikka seksuaalirikos.

Hovioikeus pitää periaatteellisesti epäonnistuneena ilmaisua ”lapsen seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuva rikos” (mietintö s. 95, 121, 129, 140, 146, 160 ja 167), koska alle 16-vuotiaaseen kohdistuneet seksuaaliset teot ovat pääsääntöisesti rangaistavia riippumatta tämän omasta suhtautumisesta niihin. Ilmaisuna tulisi käyttää itsemääräämisoikeuden asemesta lapsen kohdistuvaa seksuaalirikosta.

Hovioikeus katsoo, että vielä olisi harkittava, onko tarvetta säätää kiireelliseksi lapsen yksityisyyteen tai kunniaan kohdistuvat rikokset. Valittuja oikeushyviä ei ole mietinnössä juurikaan perusteltu. Hovioikeuden käsityksen mukaan tulee erityisen tarkkaan harkita, onko jonkin asiaryhmän osalta todellinen tarve säätää se erityisen kiireelliseksi määräaikavaatimuksin. Kiireelliseksi säädettyjä asiaryhmiä on muutenkin paljon, vaikka kiireellisyiden pitäisi olla ehdottomasti poikkeus.

Tulee huomata, että asiaryhmän kiireelliseksi säätäminen ei anna oikeusviranomaisille ja tuomioistuimille voimavaroja asioiden käsittelyyn. Seurauksena on muiden asioiden käsittelyn hidastuminen. Oikeudenkäyntien joutuisuutta ei voida turvata lukuisten asiaryhmien kiireelliseksi säätämisellä, vaan sen sijaan riittävällä resursoinnilla. Asiaryhmän

kiireelliseksi säätämisen yhteydessä resursseja tuomioistuimille on lisättävä. Vaihtoehtoisesti nykyisin kiireelliseksi säädettyjen asiaryhmien joukosta poistetaan jokin muu asiaryhmä.

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

Hovioikeus puoltaa ehdotettua muutosta.

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

Hovioikeus puoltaa ehdotettua muutosta.

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

Hovioikeus puoltaa ehdotettua muutosta.

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

Hovioikeus puoltaa ehdotettua muutosta.

b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

Hovioikeus lähtökohtaisesti puoltaa esitettyä muutosta. Hovioikeus kuitenkin katsoo, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä olisi tarpeen vielä selvittää. Pelkääntään viittaaminen todistelu-uudistukseen ei tältä osin vaikuta riittävältä, koska ehdotus käsittää muita rikoksia kuin mitä todistelu-uudistuksessa selvitettiin.

4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

Hovioikeus puoltaa ehdotettua muutosta.

6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

Hovioikeus puoltaa ehdotettua muutosta. Lainsäädännön selvyiden ja havainnollisuuden kannalta on kuitenkin tarpeen, että syyttäjän toimiminen tutkinnanjohtajana ns. putkakuolematapauksissa tulisi ilmetä myös ETL 5:1:stä.

7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

Mietinnön perusteella selvityksen lopputuloksena esitetään, että poliisilain 7 luvun 3 §:ssä säädetty tarkoitettu vaitiolo-oikeus ulotettaisiin myös syyttäjään. Mietinnössä ei tässä kohtaa tehdä kyseistä ehdotusta. Hovioikeus puoltaa, mikäli selvityksessä ehdotettu muutos voidaan toteuttaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten mukaisesti.

8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutkinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

b) Syyteneuvottelun kehittäminen

Hovioikeus katsoo, että syyteneuvottelun käyttämisen tulisi jo yhdenvertaisuussyistä olla johdonmukaista. Syyteneuvottelutien valitseminen vaikuttaa olevan nykyisin liaksi si-doksissa jopa yksittäisen syyttäjän henkilöön, eivätkä muut toimijat välttämättä huomaa tätä väylää vaihtoehdoksi tavanomaiselle rikosprosessille. Hovioikeudessaakin ilmenee tapauksia, jotka olisi voitu käsitellä syyteneuvottelussa.

Hovioikeus ehdottaa jatkovalmistelussa harkittavaksi erityisesti, tulisiko syyteneuvottelun aloittaminen säätää nykyistä velvoittavamaksi ja olisiko mahdollista poistaa syyteneuvottelun esteitä ja muutenkin madaltaa kynnyistä käsitellä asia syyteneuvottelussa.

c) Perusteluvelvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisuissa

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

e) Preklusio rikosasioissa

Mietinnössä on käsitelty preklusiota rikosasioissa erottamatta käräjäoikeuden käsitte-lyä ja muutoksenhakua (s. 83 ja 84). Hovioikeus katsoo, ettei mietinnössä ole esitetty kovinkaan vakuuttavia perusteita sille, miksi hovioikeudessa ei voisi olla toisena oikeus-asteena preklusiota rikosasioissa. Hovioikeus pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa

muodostetaan ehdotus preklusiosta rikosasioissa hovioikeudessa.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan preklusio edesauttaisi käräjäoikeuspainotteisuutta, oikeudenkäynnin joutuisuutta hovioikeudessa ja myös niiden tavoitteiden saavuttamisesta, joihin on pyritty säädettäessä henkilötodistelun vastaanottamisesta tallenteelta hovioikeudessa. On mahdollista, että uuden todistelujärjestelmän myötä pyritään esittämään entistä enemmän uusia seikkoja ja etenkin uutta todistelua hovioikeudessa, kun käräjäoikeuden ratkaisu on ollut asianosaisen vaatimuksen hylkäävä.

Preklusion ei välttämättä tarvitsisi olla vastaavanlainen kuin korkeimmassa oikeudessa. Oikeudenkäynnin sujuvuuden ja vastapuolen oikeuksien vuoksi olisi perusteltua, että lähtökohtaisesti valituksessa muutoksenhakijan olisi vedottava mahdollisiin uusiin seikkoihin ja todisteisiin. Tällöin valittajalla on jo ollut tilaisuus perehtyä käräjäoikeuden ratkaisuun. Vastaavasti valittajan vastapuolen tulisi ilmoittaa uusista seikoista ja todisteista vastauksessa, kun hän voinut perehtyä käräjäoikeuden ratkaisuun ja valitukseen. Myöhemmin ilmoitettu seikka tai todiste olisi prekludoitunut, paitsi jos seikkaa tai todistetta ei olisi voitu aiemmin ilmoittaa tai ilmoittamatta jättämiselle olisi hyväksyttävä syy.

Joka tapauksessa hovioikeus katsoo, että hovioikeudella tulisi olla mahdollista asettaa ns. valmistelun sisäinen preklusio eli määrätä, että uudet seikat ja todisteet on ilmoitettava hovioikeuden määräämässä ajassa preklusiouhin (vrt. riita-asioden osalta OK 5:22). Valitettavasti aika ajoin ilmoitetaan uutta henkilötodistelua vähän ennen hovioikeuden pääkäsittelyä, jopa edellisenä päivänä pyynnöin, että hovioikeus kutsuu kuultavan. Myöhäisessä vaiheessa esitetty uusi todistelu viivästyttää asian käsittelyä hovioikeudessa ja aiheutuu usein asianosaisten liian myöhäisestä asiaan perehtymisestä.

Edelleen voitaisiin harkita, että preklusiokynnys olisi matalampi kuin yleensä. Tällöin ei välttämättä vaadittaisi uuteen seikkaan tai todisteeseen vetoavan saattavan todennäköiseksi, ettei hän oli voinut näin aikaisemmin tehdä tai tälle olisi ollut hyväksyttävä syy. Kynnys voi olla myös "syytä olettaa" (vrt. riita-asioita koskeva OK 6:9.2).

f) Adheesioperiaate

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

g) Uhridirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymisestä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

Ei lausuttavaa.

10. Muuta

—

Lausunnon valmistelu hovioikeudessa

Lausuntoa on valmistellut hovioikeudenneuvos Jaakko Rautio.

Hovioikeuden presidentti

Asko Välimaa